

ערכאות

Week 2

טור ב"י חו"מ כ"ו ב', ד'

שו"ע א', ב'

נתיבות ב', ג'

THE
NIGHT SEDER
BAIS MEDRASH
TAILORED TO FIT YOUR SCHEDULE AND YOUR NEEDS

אסור לפילו דין שדינס [א] כלינו. [בדק הבית] וכן כתב הרשב"א בתשובה שאכתוב בסוף סימן זה [מחז' ז] [עד כאן]: כתוב נמי שרש"י
נ"א חלק י"ג (י"א) אחד מצעלי דינים שרצה לדון בערכאות של גוים אין שומעין לו [ב] וכתב רב אלפס בתשובה (מהר"ל לייטר סי' רמ"א) שצריך
לנדומו: [ב] וכתב הרשב"ש נתימן ק"צ להמרים ולנדום המחזיק צד ההולך לדון דיני גוים (א) [ב*]:

(3) ב' ומ"ש ואם היה בעל דינו אלם ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל יתבענו תחלה בדיני ישראל ואם אינו רוצה
לפא נופל רשות מבית דין
(3) ומ"ש ואם בעל דינו אלם רשע וכאילו חירף והרים ידו בתורת משה: ומצייל את שלו מבעל דינו
בדיני גוים. נסוף פרק המוצל (צ"ק)
וכו. גם זה שם: (3) ב' ואם בעל דינו אלם ואינו יכול להוציא
(3) אמרינן אמר ליה רבא לרבה נר

מרי מנח הא מילתא דאמרי אינשי קרימ חצרך ולא עק רמי גדול רפה שדי עלויה [ז] אמר ליה יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך לא
טהרי עוד (יחזקאל כד יג) ה. [וכתב הרא"ש על זה (שם סי' יז) [מכאן] פסק רב פלגוי ז"ל ראובן שיט לו תביעה על שמעון ומסרנו
לצא עמו לבית דין שרשאי להביאו לערכאות של גוים כדי להוציא את שלו מתחת ידו ה. ועיין במהרי"ק סימן קנ"ד. וזה לשון ספר
המרומות בשער ס"ב (מ"א סי' ג) [ג] והא דאמרינן דאין המלוה רשאי לכוף בפני גוים דוקא דליתיה אלם ורופה לקבל דינו לפי מה
שדונו עליו דיני ישראל ואפילו אם היה אלם ולא רצה לצא לבית דין אסור להביאו לדיני גוים אלם לאחר סירובו בית דין של ישראל
כותצין אדרכתא על נכסיו ואם הוצרך לכך יצא לפני גוים והם מכרימין אותו למה שדנו לו דיני ישראל דכי האי גונא ליכא משום
לפניהם ולא לפני גוים כדאמרינן (גיטין פ"ט:) בעישוי דגט אלם אסור או אלם וצית דין של ישראל ממיראס ממנו מלכתוב עליו
אדרכתא זה בכלל רשעי ישראל הוא ומתערס ממנו ואינו חושש [ו] וכן פסק הרמב"ם ז"ל [בסוף הלכות סנהדרין (שם) ח"ל היסד יד גוים
תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להוציא ממנו דיני ישראל יתבענו לדיני ישראל תחלה ואם לא רצה לצא נוטל רשות מצית דין [ז] ומצייל
[דיני גוים] מצעל דינו עכ"ל. ח"ל [ד] רצונו שריא ג"און ה] ומה שכתב זה מי שמיצוהו בחוב או פקדון ואינם יכולים להוציא ממנו ויש
צנייהם מקום צי דואר של גוים שאינו לוקח שוחד ט' ומקבל עדות מישראל על חצרו יש רשות לוקמים ותלמידים שילכו לפני השופט
ועידו זה חייב לזה י' ומלוה לעשות כן י"א] דאפילו נגזל גור וגזלן ישראל עדים מעידים אלם השופט שאינו תומם ושופטו כדאמרינן
(צ"ק ק"ג): מכריז רבא האי נר ישראל דידע סהדומא וכו' וכל המורד דין מתרים צו תחלה התראה מפורסמת ואם אינו מקבל מעידין עליו

דרכי משה

כו (א) וכתב בתרומת הדשן סימן ד"ש דאף בדבר דמותר למיעבד דינא נפשיה מכל מקום אסור לכופו על ידי גוים ועיין שם. וכתב
מהרי"ק שורש קנ"ד אם עבר אחד והלך לפני דיני גוים צריך לסלק יד גוים מעליו וידון לפני דיני ישראל עכ"ל ועיין שם שהאריך
בוו גם בשורש א' האריך בוו וכתב בשם המרדכי בהגותל בתרא (ס"י קצ"ה) ג] דאפילו אין עושה שום מעשה רק כופהו בדין גוים שיעמוד
בדין ישראל ראוי למתחו על העמוד כו' ועיין לקמן סימן שפ"ח (אות ד') מי שהלך בערכאות מחמת שהכהו אם יש לו דין מסור:

הגהות דרישה ופרישה

לא אמר ליה שהוא פטור אלא כיון שהוא מומחה לרבים שאני התם דהיה טועה בדבר משנה אי נמי משום דהרמב"ם (הל' סנהדרין פ"כ ה"ח) ורבינו לעיל
סוף סימן י' (ס"ה) כתבו דהא דדרשו רז"ל מוצומים כל הרוגיה שחייב להורות היינו דוקא כשאין שם אחרים וזולתו להורות והתם היו עדיפי מניה כרבי
עקיבא וחבריו וק"ל:

כו [א] גם הרי"ף כתב כן בתשובה הביאה הבעל התרומות רש שער ס"ב דאינו רשאי כו' כתבתי לשונו בדרישה:

הגהות והערות

אומה זו (פי' הישמעאלים) אף על פי שאינן עובדים עבודה זרה שהיה הוא
עליו דתם על תורתנו (ש"ת יכין ובעז ח"ב סי' ט): [ב] נראה דוקא
כשרוצה האחד ולא השני, אבל אם שניהם רוצים שומעים להם, ושלא כדברי
הרמב"ן לעיל. ויש לתמה על הבי"י שכתב דברי שניהם סמוכות זה לזה ולא
ביאר שחולקים. ואולי ס"ל דמשום דבעי רבינו ירוחם למימר עלה וכתב רב
אלפס שצריך לנדומו נקט בלשון אחד מבעלי דינין, דאין לנדומו אלא כשהאחד
רוצה לידון והאחר אינו רוצה, אבל אם שניהם רוצים נהי דאיטורא איכא אבל
אין מגדין אותם, אי נמי אפשר לומר דכשאין למלוה זכות בדיניהם יותר
מבדינו אז אפילו שניהם רוצים אסור לידון לפנייהם, אבל אם יש לו זכות
בדיניהם יותר מבדינו אם נתדעו שניהם שפיר דמי (כנה"ג הגב"י אות א).
ועיין לקמן סימן טא ס"י-יא. ומ"ש ויש לתמה כו', עיין הגהות והערות לקמן
סימן לח אות לא: [ב*] בנדר"פ ציון: ד"מ אות א אדברי הטור סוף ס"ה,
והמעין בד"מ הארוך יראה דדבריו קאי אדברי הריב"ש שבכאן (וכן ד"מ אות
ב ציון בנדפס לא במקום הנכון, ובמהדורותינו תוקן): [ג] כ"ה בבתי
ומהרי"ק. ובר"מ הנדפס מגזול "קמא" ועי"ש סימן ק"ק-ק"ח: [ד] פירש
רש"י הפל עליו את הכותל דחהו בידיים, ומינה יש לדון דאע"ג דאם יביאהו
לערכאות של גוים יכבדו עליו העול ואולי יכא לסכנה גדולה יש היתר בדבר
(משפטי שמואל סי' צד וק"ד). וכתב כנה"ג (הגב"י אות ב) דנראה שזה חולק
על מה שכתב בתומת ישרים סימן כב דדוקא להציל את שלו מותר אבל לא
שיגלגל עליו הזיק ממקום אחר. ותירץ דאפשר דלא פליגי דתומת ישרים מיירי
דאם אי אפשר להציל את שלו [לא] יגלגל עליו הזיק ממקום אחר, אבל
משפטי שמואל איירי כשמואלו בערכאות של גוים עיין הזיק ממנו הזיק. ועיין
שו"ת דברי חיים כ ח"מ סימן ט ח"מ סימן ח: [ה] ה"כ ה"כ ודאין
צריך להומינו כמה פעמים רק כיון שהומינו פעם אחת לדין ולא רצה לבא
מחוקינן ליה שלא יבא עוד ומותר לדונו בדיני גוים (גליוני הש"ס שם). ועיין
לעיל סימן א ס"א-ב: [ו] היינו אחר נטילת רשות אבל קודם ודאי אסור
דדינו כתב סתמא דאסור ב"ד נטילת רשות ואלו לא היה דעת הרא"ש כי לא
היה שותף מניה (שו"ת ומ"א סי' נב, וכן נקט ב"א של שלמה פ' התובל סי'
סה). והגידולי תרומה (שער סב ח"א סי' ג) ומשפט צדק (ח"ב סי' כ) כתבו
דבר פלגוי אינו מצריך נטילת רשות. ורבינו שסתם שלא כאביו הרא"ש אולי
מפני שראה דעת רוב הפוסקים נוטה כן סתם כמותם וכהנה רבות עמו בספרו.
ואפשר עוד דסבירא להו להרא"ש ורבינו דרק באלם בעינן נטילת רשות ולא
בשאר טעם, ומתיר ומ"א סי' נב, וכן נקט ב"א של שלמה פ' התובל סי'
רצה לבא חה הוא על ידי הזמנה מבית דין וכיון ששלחו אחריו ולא בא צריך
ליטול רשות מבית דין, או כיון דאלם הוא לא התירו לו לחבצו בערכאות בלי
רשות בית דין שמה יבא הדבר לידי תקלה, ואם יראו בית דין שפאשר לבא

לידי תקלה לא יתנו לו רשות, אבל באינו אלם דליכא למיחש לתקלה כל שסרב
ולא רצה לבא מוליכין אותו לערכאות של גוים, וכן נראה מדברי רב פלגוי שלא
הזכיר אלם (כנה"ג סי' יד הגב"י אות כח): [ו*] ציון שער תורה ח"ג סימן סג
רשו"ת רמב"ן סימן סג: [ז] ודו"א תקנה שנהגו בבתי דינים שבשאר לא
לדון בפני הגוים אלא ע"י רשות (יש"ש ב"ק פ"ח סי' סה). מבורר מדבריו שלא
צריך רשות מעיקר הדין. ואפשר דסובר כנה"ג הנ"ל אות ו, אי"ו כ"י מלא"ש
בתשובת כח"י (נד' בפרשיות השמו עמ' 428, ע"י"ש), דכיון שמוכרח לדון אצלם
אין זה בכלל מייקר שם אלילים, ומותר מן התורה, והא דבעי נטילת רשות משום
והייתם נקיים. אולם בשו"ת חת"ס (ח"מ סי' ג) כתב דנטילת רשות היא משום דאו
לא מייקר הפלילים על שמם אלא על שם בית דין שנתנו לו רשות, וע"ע שו"ת
מהרש"ג ח"ב סימן קכו וכלי חמדה ופרדס יוסף ר"פ משפטים. ומתירין אף בבית
דין שאינו צריך לבא לפנייהם (כגון שהם בעיר אחרת וכבר סרב לבא לבית דין
שבעירו) דאין זה דיני ממונות כי אם איסור והיתר (שו"ת מהרי"ל דיסקין חלק
הפסקים קונטרס רשימות קצרות אות יג). וע"ע שו"ת רדב"ן ח"א סימן קעב
מהרש"ם ח"ד סו"ס קה השני ובצל החכמה ח"ד סימן לו: [ח] נראה תשובות
הגאונים שער צדק ח"ד סימן ד ספר העיטור אות ב ברורין כ ע"ג ואוצר
הגאונים ב"ק תשובות סימן רצא: [ט] ה"א דבעינן שאינו לוקח שוחד י"ל
דנפקא ליה מהא דהגותל בתרא (ב"ק קיד ע"א) לא אמרן אלא בדינא דמיסתא,
ומפרש רב שרירא דהיינו שמקבלים שוחד ומטיס את הדין ועושים שיהא עד אחד
חשוב כשנים ולכן אין מעידין בפניהם שיחייבו לנתבע יותר ממה שהעדים
מחייבים כי היכי דמוציאין ממנו ע"פ עד אחד (שו"ת לחם רב סי' פח). ולכאורה
דפליג אמשפטי שמואל כ"ה הנ"ל אות ד, ואפשר דבמטה ע"י שוחד גרע דאין דריניהם
הוא עיוות. ועיין ש"ך ס"ק ד: [י] א"א אותו כי דואר לא יתפייס כמה שיאמרו
העדים דרך כלל יכולין לשקר בדבריהם בדברים המביאים לתכלית המכוון כיון
שהתכלית הוא אמת ורציב שהוא חייב אותו החוב. אולם אם ישביעום על מה
שאומרים אינם יכולים ליטבע לשקר אע"פ שהוא אמת שחייב מן הדין (כנה"ג
הגב"י אות ט-י ע"ש שו"ת מהרי"ן י' לב ח"ג סי' מח): [יא] ל"כאורה הרמב"ם
חולק על רב שרירא גאון דהרי לא כתב בר"מ שמתפלץ עמו להציל מבעל דינו,
ואפשר לחלק דהרמב"ם מיירי דלא בא האלם לכ"ד דלא נתברר הדבר אם חייב
אם לאו, ומשום הכי אין חייבים ב"ד להטפל בענין רק נותנים לו רשות לדון
בערכאות. ורב שרירא מיירי היכא דנתברר בב"ד שחייב והוא גברא אלמא ולא
צייח דינא חייבים ב"ד להטפל בענין (מהרי"ן י' לב ח"ג סי' מח, ח"ח רב סי' פח).
ולא ממוצע כן מדברי הרמ"א (ס"ב) שכתב בר"ב שרירא על דברי המחבר שהם
דברי הרמב"ם (כנה"ג הגה"ט אות יג). וע"ע ערך שי שמדברי מהרי"ן י' לב ולחם
רב קשה על נה"מ ס"ק ב, וע"ע ישועות ישראל עיי"מ ס"ק ג). וע"ע הג' בן
אריה:

וגזין ממנו דייני גוים. ומנהג שלנו לעכב שלשה פעמים צבית הכנסת יא*
 ואחר כך ממירין לו עכ"ל: כתב המרדכי צפרק מרובה (צ"ק סי'
 עד) מלאכי בספר הר"מ (ד' גזין סי' תפקעת) לאין מותר
 להכריח צדי גוים אלא אם כן יתירו לו בית דין או ראשי הקהל
 וכן כתב המיימוני בסוף הלכות
 סנהדרין: [ה] וכתב עוד בעל
 התרומות בשער הנזכר (ח"א סי' ה-ו)
 אפילו דיני חללות שאינם מקורים
 לנו בזמן הזה [ב] אסור
 למסור צדי גוים ומכל מקום אף על
 פי שאין דנין דיני קנסות צבול
 יש לדיינים לענוש ולקנות האדם כפי
 צורך שעתם ולנדותם אם שנו ושלשו
 עכ"ל (ב):

(ג) כתב בעל התרומות פ"ה שחייב עצמו בקנין וכו' ומכאן
 אני אומר וכו' אבל אין בית דין מחייבין אותו ע"כ אבל
 אדוני אבי הרא"ש כתב וכו'. מפורש דצרי רצונו שכל זה
 הוא מדצרי צעל התרומות ולפי שחללת דצרי לזה שחייב עצמו בקנין
 וכו' הוא ממה שהשיב הר"ף
 כדאיחא צספר התרומות שער ס"ב
 ומצאו צ"י לך כתב צעל התרומות
 עצמו דמכאן שהשיב הר"ף אני
 אומר וכו' ואף על פי שלא נמצא
 כך בצפרי צעל התרומות שצדינו
 היום אין זה מן המימה שחסר מן
 הספר וללא כמו שכתב צ"י דמכאן
 אני אומר הם דצרי רצונו שלמד כך
 מדצרי צעל התרומות שהרי ממה

(ג) [7] ג כתב בעל התרומות פ"ה שחייב עצמו בקנין
 בכך וכך יצ"ך עם המלוה לדון בדייני גוים
 וכו'. ז"ל צעל התרומות בשער ס"ב (ח"א סי' ד) יש לזכר לזה שקבל
 על עצמו לדון עם המלוה צפני גוים אם מועיל לו תנאו וכן נמי
 אם חייב עצמו בזמן אם לא ילך עמו לפניהם מה דינו. על זה
 השיב הרב אלפסי ז"ל כך זהו טופסו מה ששאלתם המקבל על עצמו
 בקנין לילך לדון עם צעל דינו לשופט של ישמעאל יכול לחזור צו או
 לא ועוד אם קבל על עצמו יב* צעדים שאם לא ילך לפניהם לדון
 עם צעל דינו שיהא עליו לעניים או לצבית הכנסת או לישיבות או
 לכמות אלו וחזר צו ואמר לא אלק לדיני גוים יש לו רשות להוציא
 ממנו מה שפסק על עצמו. כך ראינו כי זה יכול לחזור ואינו חייב
 ואף אינו ראוי לילך עם צעל דינו אל הגוים, ולא מיבעיא כי האי
 גזונא דקא עקר מלוה וכדאמר רבי טרפון (גיטין פס:) אלא אפילו
 לדבר הרשות מאן דקנו מיניה במילתא דעביד קנין דברים הוא ואית
 ליה למיהדר (7) אבל אי מקבל עילוייה סהדותא דגוים וקנו מיניה
 לאו דברים צעלמא נינהו כדאמרין (סנהדרין כד). נאמן עלי אצא נאמן
 עלי אצבך אינו יכול לחזור צו שאין לאחר קנין כלום. ולענין ששאלתם
 שאם לא ילך שיהיה עליו להקדש כך וכך ראינו מן הדין שיש לו
 לומר כן ויש על צבית דין ולקניי המקום למונו צעל דינו מלתצע
 כך שדבר אסור הוא ואם נמנע כבר צטל הנדר שהדבר מוכיח שלא
 קבל על עצמו לילך לפני הגוים אלא עם המוצע ואם לא נמנע המוצע
 והנצטע לא הלך עמו לגוים אין צבית דין מוציאין ממנו לא לעניים
 ולא להקדש אלא מוציעין אותו כי חל הנדר עליו [ואומרים לו] שעליך
 לתת מדעתך מה שפסקת על עצמך כי זה נדר הוא ונמצא כנודר
 שאם לא יחלל צצת שיתן מנה לעניים שהוא חייב לשומרו ולקיים נדרו

שסיים רצונו ואמר עד כאן אלמלא דכל זה הוא מדצרי צעל התרומות
 ושהרא"ש חולק עליו. ומו דאם מכאן אני אומר הם דצרי רצונו קשה
 מנא ליה לרצונו לפרש כך לדעת צעל התרומות וללא כהרא"ש ודילמא
 גבי שטר מודה צעל התרומות דמפרשים אותו לענין אלא דלא צ"ת
 דינא ולא לענין שמיטה וכמו שכתב הרא"ש כך הוא דעת צעל
 התרומות אלא צעל כרחק דהאי ומכאן אני אומר הן דצרי צעל
 התרומות צעלמא ועל כן כתב רצונו דהרא"ש חולק עליו ופשוט הוא:
 (ד) ומ"ש אם יש זכות למלוה בכך וכו' והרי זה במקביל
 עליו עדות גוים וכו'. פירוש אם יש זכות למלוה צדיניהם
 שלא היה זוכה בנאותו זכות אם היה דן צדיני ישראל וקנו מיניה
 הוי ליה קנין גמור כאלו היה משעבד נכסיו לפרוע אותו זכות שזוכה
 צדיניהם ואין הלוה יכול לחזור צו והרי זה כמקבל עליו עדות גוי
 להאמינו דצדיני ישראל הגוי פסול לעדות והלוה מתחייב בקנין לשלם
 כל מה שיעיד הגוי דזה לא הוי קנין דברים והכא נמי דכוותיה וכן
 כל כיוצא בזה וצוה ודאי אף הקנס שקבל עליו בשביל הקנין חייב
 ליתן ומוציאין ממנו צבית דין אלא דכל היכא שאין לו זכות צדיניהם
 יותר מצדיני ישראל וקנו מיניה לילך עם המלוה צדיני גוים הם
 הוא דהקנין אינו צו רק שיהא מחוייב לילך לפני הערכאות והוי
 ליה קנין דברים וכמו שהקנין אינו כלום גם הקנס שהתנה על עצמו
 בשביל הקנין אינו כלום ואין מוציאין ממנו צבית דין דהוי ליה
 כאלו התנה צלא קנין דאינו חייב צקנס כלל טו אלא דאם התנה
 להתחייב לעניים וכו' הם ודאי אף על פי דהצדיני ליה כאלו התנה
 צלא קנין מכל מקום לא גרע מנדר דעלמא שנדר כך וכך לעניים

וזכר זה שגוי צמשנתינו (נדריס טו). חומר צנדרים מצשזועות אמר סוכה
 שאיני [א] עושה לזכב שאיני נוטל צנדרים אסור ובצבועות מותר וכו' [ג] וזה ששינו צנדרים אסור אסור זה ר"ל כמו זה שאמרנו שאם נדר
 צדקה לקיים מצוה חייב צביתא צדקה אכל צבית דין אין מוציאין ממנו עכ"ל. ורמזה שרצונו מפרש מה שכתב אבל אי מקבל עילוייה
 סהדותא דגוים וקנו מיניה וכו' דהיינו לומר דמקבל עליו דיני גוים הוי כמקבל סהדותא דגוים צדין צוה וצן צוה אם קנו מידו אין
 לאחר קנין כלום יג*. [בדק הבית] ואינו מוכרח. ומכל מקום מה שכתב שאין בית דין מוציאין ממנו מה שקבל עליו לתת לצדקה אם לא ילך
 לדון עמו לפני גוים גם מה שפירש במתניתין דחומר בנדרים לא משמע לי האי פירושא בפשטא דמתניתין [יד] [עד כאן].

דרכי משה
 (ב) כתב מהרי"ק שורש א' דאין כח לשום דייך לתת כח ללכת בערכאות של גוים כל זמן שהנתבע רצה להיות ציית דין ופשוט הוא:

הגהות והערות
 כו [א] סוכה שאני עושה לזכב שאני נוטל כל"ל:

הגהות והערות
 באמת חייב לשלם לו כפי דיניהם, א"כ מעכשיו דינו היה כאלם דאינו יכול
 למצוא עליו דין בישראל (ש"ת ר"ש איגור ח"מ סי' ב). ולפי א"ש מדוע הוי
 קנין דברים כשדיניהם כדינו, ומיש מנאמן עלי אבא וקנו מידו דלאו קנין
 דברים הוא, עיין ש"ך לעיל (סי' כב סי' ד) ע"ש נמו"י, כן הקשה בחרושי
 רבינו העשיל, ד"ל יסוד הנמו"י דגדר הקנין שבכך מקבלם על עצמו בדין
 כ"ד (וכי"צ מדבריו סנהדרין ד ע"ב), וה"מ שלא במקום אסור, אבל במקום
 אסור לא, ועיין ישועות ישראל (סי' כב ע"מ סי' ז): [יד] וכ"כ בש"ת
 לחם רב סימן פט שמתניתין בנדר או נשבע נגד קיום המצוה, הנדר דהוי
 איסור חפצא חל, ולא שבועה דהוי איסור גברא, אבל נדר בצדקה לקיום מצוה
 אינו ענין למתניתין ונדרים ושבועות שרים בזה דשניהם חלו: טו בדפוס
 ובנדרס מתחיל כאן ד"ה חדש, ובמהדורתנו בוטל ע"פ לוח הטעיות שבסוף
 דפוס:

יא* עיין ד"מ לעיל סימן יא אות ג: [ב] עיין סימן א ס"ד:
 יב* בבע"ל התרומות הנוסח על עצמו "בקנין" בעדים. ולכאורה גירסת
 הבית יוסף יורה נכונה, דאם קבל קנין מפורש על הקנס מדוע חייבו רק מדין
 נדר, ואפשר דכין דנתבטל הקנין לגבי ההליכה בפני גוים, היה דנתבטל לגבי
 חיובו לעניים, וצ"ע: [ג] ובשבועות מותר "מפני שאין נשבעים לעבור על
 מצוות" זה ששינו (בעה"ת שם): יג* רצה ליישב דמנא ליה דאם קבל
 דיינותא דגוים דאין הלוח יכול לחזור וכתב דטובר רבינו דכך הוא קבלת
 דיינותא דגוים כשהמלוה יש לו זכות בדיניהם כמו שהודתא, אבל אין זה
 מספיק דאפשר דשאני דיינותא דקא עקר מצוה דאמר רבי טרפון ומייקר
 משפטיהם ודיניהם (בני שמואל, וכן הקשה בש"ת לחם רב סי' פט). י"ל כיוון
 דבאמת אינו ראוי לילך כי אם היכי שאין הב"ד יכולים לפסוק כפי שזוכה
 בדיניהם כמ"ש בסמ"ע (סי' סא סי' יד) וכיון דעל זה מועיל חיובו שהוא

דאומרים לו לקיים נדרו שגדר לשמים אבל לא שמוציאן ממנו צניח דין צנפייה כדי לקיים המנאי שהתנה עם המלוה כיון דליכא קנין גמור אלא קנין דברים וחשיב כאלו התנה בלא קנין ואף על גב דאפילו אם תמלא לומר דחשיב ליה נדר חייב לקיים נדרו שגדר מכל מקום אין שייך בה כפיית בית דין דמצי למימר אהן לענייני דעיר אחרת וממי שארצה אהן. והרב ז"ל לאמר שהציא לשון בעל התרומות כחז ונראה שרבינו מפרש מה שכתב אבל אי מקבל עליו סהדומא דגוים וקנו מיניה וכו' דהיינו לומר שמקבל עליו דייני גוים הוא כמקבל סהדומא דגוים וכו' עכ"ל ולא ידעתי למה לא פירש כפשוטו דמש' לו עדות אלא גוים והלוה מקבל עליו לדון דייני גוים דהשתחא המלוה וזכה דייניהם על ידי עדות הגוים שיעידו דייניהם ואם לא היה לו עדות גוים לא היה זוכה ולא דוקא כפי הא' גוונא אלא הוא הדין דאין לו עדות גוים חוזה דייניהם דברכי ימוסייהם מה שלא היה זוכה דייני ישראל:

(1) וכתב עוד בתשובה ואם עבר ופסרו לגוי צריך לקבל עליו כפי אונסא דמתתיידיד ליה וכו'. נראה מטאור דדוקא ההיא שנה לו מפני שנתנו הגוי דייניהם והוארך ליקח מלך וכו' או שעבר עליו הגוי הדרך והואיל ממנו יותר וכו' והישראל לא היה פושע בכלום כנגד דייני האומות והגוי שנתנו לו אלא אם הגיע לו היזק

על ידי דברו צנפייהם שלא כדת ונפל צנפיהם או צנפייהם או נמי קצתו לו זמן לשלם צנפיהם כן וכך ועבר הזמן ליהוה הוא דאפסיד אנפשיה ואין חזירו חייב לשלם היוק זה דגרס לעלמו וכך הוא מטאור נספר התרומות שער ס"ב (מ"א סי' ז) ע"ש: כתב בשלחן ערוך (ס"ג) המקבל עליו בקנין וכו' עד וחיוב ליתן מה שקיבל עליו לעניים ויש מי שאומר שאין בית דין מוציאן ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו עכ"ל. לכאורה משמע דלסגרא קמא מוציאן ממנו צניח דין ולא ידעתי מנין לו דפליגי בה. ואולי לפי שהמרדכי הפרק בני העיר (סי' תמכה) כתב על שם מהר"ם בתשובה (ד"פ סי' תק) נחמד שאמר בתוך קהל ועדה אם אשמוק עוד בקוציא אהן חמשה וזקוקים

גוים כל כי הא' גוונא לא דרשינן לשון הדיוט ולומר שיכול לתצטו בערכאות הגוים משום דעצירה היא וכו' ואם הוא ימסור שטריו לגוי כריך לקבל עליו כל אונסא דמתיליד ללוה אם יעבר עליו הגוי את הדרך ויוציא ממנו יותר ממה שהיה הישראל יכול להוציא ממנו כחז אותו השטר וכו' עד סוף הסימן והאר"י עוד כה' כלל ס"ח סימן (ח) [ג'] ועיין במהרי"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ז]:

עליו עדות גוים בקנין שאינו יכול לחזור בו טו: (ה) ומכאן אני אומר הואיל וכותבין בשטרי חוב שיכול לגבות חובו בין בדיני ישראל בין בדיני האומות רשאי להביאו לפני דייני גוים בזמן שאינו יכול לכופו בדיני ישראל כגון שעברה עליו שמיטה וכו'. אבל עליו שמיטה וכיוצא בזה שהרי קנו מידו. אבל בזמן שיכול לכופו בדיני ישראל כמו בדיני גוים אסור להביאו בדיני גוים והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין דברים. וכמו שהקנין אינו כלום גם הקנס שהתנה על עצמו בשביל הקנין אינו כלום ואין מוציאים ממנו בבית דין (1) אלא שאם התנה על עצמו להתחייב כך וכך לעניים או לבית הכנסת מודיעין אותו שחל הנדר עליו ואומרים לו עליך ליתן מודעתך מה שפסקת על עצמך כי זה הוא כנודר שאם לא יחלל שבת יתן מנה לעניים שהוא חייב לשמור את השבת וליתן המנה לעניים טו* בקיום מצוה חייב באותו מנה אבל אין בית דין מחייבין אותו ע"כ: (1) אבל אדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב אף על פי שכותבין בשטר לדון בדיני האומות אין בכלל זה שלא ישמט שאין הכוונה בזה אלא שאם הוא אדם ולא ציית דינא שמקבל על עצמו שיכריחוהו בדיני האומות אבל לא שיעבור על דברי התורה (כ*): (1) ד וכתב עוד בתשובה אף על פי שכתוב בשטר לדון בדיני האומות אינו

וכדברי הרא"ש כתב הר"ן בתשובה סימן (פ"א) [ע"ג]: (1) ד וכתב עוד בתשובה אחרת אף על פי שכתוב בשטר לדון בדיני האומות אינו יכול לתובעו שם וכו'. כלל י"ח סימן (ה') [ד'] כתב על שטרות שכתוב בהם שמקבלים על עצמם לדון ולהתחייב דייני גוים ודין המלכות לענוש נכסין צפול ולאסרו עד זמן הפרעון אין התובע רשאי להביאו אלא לפני דייני ישראל וגם הם לא ידונו אלא דין מורה. וכלל הנוכח סימן (ז) [ה'] כתב שאלה ראובן היה לו שטר על שמעון וכתוב בו שיכול לתובעו בין דייני ישראל בין דייני האומות והיה על ראובן שטר חוב שנתחייב לגוי ונתן ראובן לגוי שטר שהיה לו על שמעון שפרעון שטר. יראה אף על פי שנהגו הסופרים לכתוב בשטרות בין דייני ישראל בין דייני

התרומות ולכן נראה [ב] שדברי רבינו הם שלמד מדברי בעל התרומות: ומ"ש והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין דברים וכו'. לא יקשה על מה שכתב אין הלוה יכול לחזור בו שאין מועיל אחר קנין כלום דהתם כיון שיכול לזכות דייניהם ולא דייני ישראל כשהוא נוטל קנין הוא ליה כמשעבד נכסיו לפרוע אותו וזכות שזוכה דייניהם ולפיכך מועיל הקנין [ח] אבל הכא שיכול לכופו דייני ישראל כמו דייני גוים נמלא שהקנין אינו מעלה ולא מוריד לענין ממונו אלא לענין שמחייב עצמו לילך לפני דייני גוים ואין זה אלא קנין דברים ואינו כלום:

(1) אבל אדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב אף על פי שכתוב בשטר לדון בדיני האומות וכו' שאין הכוונה בזה אלא שאם הוא אדם ולא ציית דינא שיכריחוהו בדיני האומות וכו'. בתשובה כלל י"ח סימן (ה') [ד'] כתב כן וכיוצא בה כתב בתשובה אחרת כלל ס"ח סימן י"ג וכתב רבינו בסימן ס"ח (פ"ט-ד) ואף על פי שלא נזכר בתשובה אלו שאין בכלל זה שלא ישמט ממילא משמע

וכדברי הרא"ש כתב הר"ן בתשובה סימן (פ"א) [ע"ג]: (1) ד וכתב עוד בתשובה אחרת אף על פי שכתוב בשטר לדון בדיני האומות אינו יכול לתובעו שם וכו'. כלל י"ח סימן (ה') [ד'] כתב על שטרות שכתוב בהם שמקבלים על עצמם לדון ולהתחייב דייני גוים ודין המלכות לענוש נכסין צפול ולאסרו עד זמן הפרעון אין התובע רשאי להביאו אלא לפני דייני ישראל וגם הם לא ידונו אלא דין מורה. וכלל הנוכח סימן (ז) [ה'] כתב שאלה ראובן היה לו שטר על שמעון וכתוב בו שיכול לתובעו בין דייני ישראל בין דייני האומות והיה על ראובן שטר חוב שנתחייב לגוי ונתן ראובן לגוי שטר שהיה לו על שמעון שפרעון שטר. יראה אף על פי שנהגו הסופרים לכתוב בשטרות בין דייני ישראל בין דייני

דרכי משה

(ב*) וכן פסק בתרומת הדשן סימן ד"ש:

חדושי הגהות

[ב] וי"ש זה הך ראשי מיטת ע"כ שכתב צטור אינו ר"ל עד כאן כללו הוא מדברי בעל התרומות אלא ר"ל על כרמו (מהר"א ששן סי' סט) [ז] ועיין ב"ח ונסתם הגדולה (הגבי אות פ):

הגהות והערות

טו עיין אור זרוע (ריש ב"ק סי' ג-ד) דנראה דעתו להיפך מדעת רבינו, דאם התובע והנתבע קבלו עליהם דייני גוים מרצונם ודנו אותם כדין ישראל דייניהם דין, דאע"ג דעברו אלפניהם כו' אעפ"כ הואיל וישנם בתורת דיינים כדאימת בסנהדרין (נו ע"א) דנצטוו על הדין, דייניהם דין ברעבר. ומשמע דוקא אם דנו אותם כדין ישראל, אבל אם דנו אותם כדיניהם אין דייניהם דין, וצ"ע: טז* לכאורה איתא כאן חיסור לשון, ראה לשון בעה"ת בב"י לעיל ס"ג: דאם אסיים דבריו "אבל בזמן שיכול וכו'", אלא דהטור הוסיף בתוך דבריו בעל התרומות מתיבות "ומכאן אני אומר" עד תיבות "שהרי קנו מידו", אינו י"ל דהאי "ע"כ" הוא מדברי בעה"ת עצמו, שהביא שם תשובת הרי"ף וסיים "ע"כ": [ח] והוא דאינו דן אצל דייני ישראל כפי הזכות שיש לו אצל דייני גוים, עיין סמ"ע סימן סא ס"ק יד:

לדקה והוא אומר שישן למקום שהוא חפץ והשיב שכופין אותו שיחנם
 צעירו עיי"ש משמע ליה להרצ ב"י דחולק הוא אצל המרומות שפסק
 כאן שאין צד דין מוליחין ממנו. ועוד אפשר לומר דעל המרומות
 מודה למהר"ם דנאומר בתוך הקהל אם אשחוק עוד אתן לדקה כך
 וכך דמסתמא יחיה דעמו לדקה
 דקהל שהוא נודר צפניהם ולא מצי
 אומר שישן חוץ לעיר מקום שהוא
 חפץ אצל במקבל עליו סתם כנגד
 חצירו אם לא אעשה לך כך וכך אתן
 לעניים כך וכך אין מוליחין ממנו צד
 דין דמצי אומר אתן לעניים שאני
 חפץ חוץ לעירי ומהר"ם נמי מודה
 בכך כיון שלא היה הגדר בתוך
 הקהל כאן ומה שכתב הרב כאן יש
 מי שאומר וכו' אינו צד לומר דליכא

א(ב) ישראל שהולך את חצירו לפני הערכאות ומייצג לאותו שהולך
 את חצירו וכשראה כן חור ותצטו דיני ישראל היה ראוי לומר
 שאין נזקקין לו אם זוכה דיני ישראל יט וגדולה מזו משמע
 במהרי"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ז] נשם רצו יחזק צד פרץ אצל לא
 משמע הכי צהוא עובדא שהביא
 המרדכי בסוף קמא (סי' קנה)
 ומצות מיינויות בספר נזקין סימן
 (י"ד) [ט"ו] מרבי יואל ורבי
 אפרים (א): [ו] גוי שיש לו
 שטר חוב על ישראל ומסרו הגוי
 לישראל אחר אינו יכול לתצטו
 דיניהם וכינז דקין אותו עיין
 בתשובות הרא"ש כלל י"ח סימן
 א' (ד): [ז] בתב הרשב"א (ש"ס)
 ס"ו סי' רנד) ששאל על אחד שמתה

כאן שתי ספרות אלא דלפי מה שכתב תחילה המקבל עליו צקנין וכו'
 עד חייב לימן מה שקיבל עליו לעניים הוא דבר פשוט לא יעלה על
 הדעת שימלוק אדם על זה כתבו בסתם אצל מה שכתב אח"כ שאין
 צד דין מוליחין ממנו וכו' הוא מידוש דין אפשר שיש מי שחולק
 על זה כתבו בלשון יש מי שאומר להודיע שדברי יחיד הם ודך
 הרב צד בשלמן ערוך הוא ידוע בהרבה מקומות בספרו ב"ב:

צמו ותצטו את חתנו בערכאות הגרים שיחזיר לו כל הנדוניא בטענה
 שאף על פי שדיני ישראל העל יורש את אשתו (צ"ב קמ). כיון שהכל
 יודעים שהם הולכים דיני הגרים הרי כל הנושא אשה שם כאלו התנה
 כן וכמו שאמרו (כחוטט טו). גמלי דערביא אשה גוצה פורגא מהן
 לפי שקומכת עליהם והשיב כל דבר שבמזון חנאו קיים (כחוטט טו).
 ובאמת אמרו (ירושלמי כחוטט פ"ט ה"א) שמתנין צבענין זה אצל לנהוג
 כן מפני שהוא משפט הגרים צאמת נראה לי דאסור לפי שהוא

[ג] מחקה את הגרים והוה שהזירה המורה לפנייהם ולא לפני גרים ואף על פי ששניהם רוצים בכך והוא דבר שבמזון שלא הימה חורה
 את העם שהוא לנחלה לו על רגום שיקרו חוקות הגרים ודיניהם ולא בג אפילו לעמוד לפנייהם לדין אפילו דבר שדיניהם דיני ישראל
 והביא ראה לזה מגמלי דערביא טועה דכחובה מן הדין היה לגבות ממלטלי דמייה ואפילו מגלימא דלכתפיה אלא ששמו רצון שאין
 סמיכת האשה עליהם משום שגבייהם לזמן מרובה כד' ובערביא שכל עסקיהם בגמלים סמיכתה עליהם אצל ללמוד מזה ליתן דדרכי הגרים
 ומשפטייהם חס ושלוש לעם קדוש לנהוג ככה וכל שכן אם עתה יוספו לחטוא לעקור נחלה הסומך על משענת קנה הרצון הזה ועושה
 אלה מפיל חומות המורה ועוקר שרש וענף והמורה מידו תצקש ואומר אני שכל הסומך צד לומר שמוחר משום דינא דמלכותא טועה
 וגזין הוא כה' ואפילו גולה ישיב רשע מקרי דלימא צפרק הכונס (צ"ב ט): וצכלל עוקר כל דיני המורה השלימה ומה לנו לספרי הקודש
 המקודשים שחברו לנו רבי ואחריו רבינא ורבי אשי ילמדו את צניהם דיני הגרים ויצנו להם צמות טולאות צבית מדרכי הגרים חלילה לא
 מהא חזת צישראל חס ושלוש שמה מחגור המורה שק עליהם עכ"ל כו' ועיין בתשובות מהרי"ק שורש (קפ"ח) [קפ"ז] ושורש א' ושורש
 (ט') [ח'] וצהריצ"ש סימן קע"ט: בתב הרשב"א צהצוה (ח"ג סי' קט) לענין דינא דמלכותא דינא דע שלא אמרו אלא צמאי דליכא
 הורמנא דמלכא וצדכרס שהם מדיני המלכות כי כמו שיש לנו משפטי מלוכה כמו שאמר שמואל לישראל (ש"א ט י"א) כך צשאר
 האומות דינים ידועים יש למלכות ועליהם אמרו דדיניהם דין אצל דינים שדנים בערכאות אין אלו ממשפטי המלוכה אלא הערכאות דין
 לעצמם כמו שימנאו צספרי הדינים כו' שאם אי אמה אומר כן צנלת חס ושלוש דיני ישראל עכ"ל. עיין צמהרי"ק סימן ס"ו וקפ"א
 וק"ד צענין דינא דמלכותא ועיין צדברי רצו סימן שס"ט (ס"ח):

דרכי משה

שם מיהו כל זכיות שהיה הגוי יכול לזכות על ראובן בפני דיני גויים
 בדינא דמלכותא צריכים בית דין לפסוק לשמעון אע"פ שאין דיני
 ישראל כך משום שיכול שמעון למימר אחזיר השטר לגוי עיי"ש:
 (ה) וכן כתב בית יוסף סימן ס"ו (מח"י יח) בתשובת הרישב"א (סי' יח)
 מיהו כתב אם ישראל הלוח אנס שאין המלוה יכול להוציא ממנו
 בדיני ישראל בזה לית דין ולית דיין שמוחר לו למסורו לגוי ונראה
 לכתחילה לית עליו שמתא עכ"ל:

(ג) ועיין לקמן סימן שפ"ח (דמה"א ס"יא) כתבתי דברי המרדכי.
 (והמדקדק כן בחשובת המרדכי יראה שאינה שייכה לכאן כלל כי התם
 מסרו זה את זה ולכן פסקו להם בדין ישראל אבל לענין הדין אפשר
 לעולם דאין נזקקין וכדברי מהרי"ק כנ"ל). ח"ל מהר"ם מריזבורק
 בנימוקיו (שורח מהרי" וייל עמ' קצו) ועל דבר ההכאות אם הפסיד
 המכה בדיני גוים אז אין להענישו טפי דבתרי קטלא לא קטלינן ליה
 ואם לא הפסיד על ידי קבלתו אז יעשה לו דין עכ"ל: (ד) וכתב

חדושי הגהות

[ג] מחקה מלשון פוק כלומר שהוא ממזק את מוקס:

הגהות והערות

ס"ו והגהות והערות אות עח, וצ"ע: כה' לשון הרשב"א וגזלן הוא
 ו"גולה ישיב חס ליה" דאפילו גולה ישיב וכו': כו' עיין שורח ריב"ש
 סימן גב דנראה שחולק על הרשב"א, וכן נראה מדברי הבי"ש שלא הביא דברי
 הריב"ש לא כאן ולא בסימן רמח. וצ"ע על הרמ"א שהביא דברי הריב"ש
 בסימן רמח טע"א ותשובת הרשב"א בסימן שטט ס"יא, ועיי"ש בסמ"ע ס"ק
 כ (כנה"ג הגב"י אות כ). ועיין נתיבות המשפט סימן רמח ס"ק ג, שורח
 מהרי"ט ח"מ סימן ו חתם סופר ח"מ סימן קמב ר"ש איגור ח"מ סימן טז
 ואולם המשפט על דברי הסמ"ע כאן ס"ק יא: כז' ובתשובה ח"ו סימן
 רנד (הנ"ל לעיל מח"י ז) מבואר דאפילו כשהמלך רוצה שידנו בארצו חכמי
 הגוים ע"פ הספרים שנתחברו להם לא אמרינן דינא דמלכותא דינא, אולם
 בשורח רשב"י סימן סא ד"ה ואלו בא"ד משמע דהוי דינא בכה"ג. ועיין
 חזו"א ב"ק סימן י ס"ק ט מ"ש בב"יור דעת הרשב"א. ועיין סמ"ע סימן שטט
 ס"ק בא ש"ך סימן עג ס"ק לט והגהות אמרי ברוך שם:

יט' וכן נתבע שטיב לבא לביד התובע תבעו בערכאות וכה בדיניהם וחזר
 הנתבע ותבע לתובע בדיני ישראל אין נזקקים לו וכן פסק מהרי"ל בחשובה
 (יש"ש גיטין סי' כב בא"ד). וע"ע שורח מהרש"ם ח"א סימן פט: כ' קפט
 זה ליחא בכתי"י ר"מ, ובכתי"י ק נמצא וסומן למחיקה, והדברים מוכיחים
 שהקטע לא שייך לדרכי משה, שהרי בהגהות השורח (ס"א) הביא דעת
 המרדכי שחולק על המהרי"ק עיי"ש, וכנראה שהקטע הוא הגהה של הדרושה
 ופרישה, ראה סמ"ע ס"ק ו, עיי"ש. ולכן הקפנו קטע זה בסוגריים: כ"א גם
 כאן איכא בגדפס ד"ה חדש ובטלנוהו ע"פ לוח הטעיות שנדפס בסוף דפו"ר
 שכתב שם שהכל דיבור אחד: כ"ב עיין ברכי יוסף סימן טז ס"ק ג.
 ואפשר לומר דלכן כ"כ כיון שבבדק הבית לעיל סוף ס"ג הקשה ע"ז:
 כ"ג ברשב"א ולא "עוד אלא" אפילו: כ"ד וכן כתב בר"ן נדרים סה ע"ב
 ד"ה ומדאמינן, ומדבריהם חזינן לכאורה דהלכה דמיניה ואפילו מגלימא כו'
 היא מדין שעבור ולא מדין מצוה דפריעת בעל חוב, ועיין לקמן סימן מט

כז (ה) אסור לקצץ הדיין וכו'. נפרק ארבע מיתות (דף ס"ו). כז (ה) (א) אסור לקצץ הדיין והמקצץ עובר בלאו שנאמר אסיקנא דאפילו לרבי עקיבא דהאי אלהים קודש הוא והוא אוהרה למצרך את השם יליף נמי דין מדלא כתיב לא תקל אלא כתיב לא תקלל שתי קללות נמשמע ואלהים נמי שתי לשונות יש זו הילכך לא תקלל דרשינן אחרוניו: ומה שכתב וכ"ז המקצץ אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקצץ חרש. הכי איתא סוף פרק שבעת העדות (לו.) אלא דהמוספות לשם (ד"ה מקלל) כתיב דמחרש ומאזני אמת אלא שלא חש כחן להאריך עכ"ל. ורמזים לומר דמחרש לחודיה לא אמי צננין אב דאיכא למיפרך שכן חרישמו גרמה לו ומאזני לחודיה לא אמי שכן הוקש כבודו לכבוד המקום אבל כמה הנד אמי שפיר דליכא למיפרך מה להלך השהו שכן משוים דפריך נפרק ארבע מיתות על דין וחרש ונשיא דאזני אינו משונה עכ"ל. ואיכא למידק אמה שכתב רבינו דנפקא לן מחרש ופרט לן מחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע וכו' שזה היפך הגמרא (סנהדרין ס) דקאמר שכן חרישמו גרמה לו וכן יש להקשות אדברי הרמב"ם שממנו לקח רבינו לשון זה שכתב כאן. וי"ל דהרמב"ם ורבינו קשיא להו דלפי האמת דנפקא לן מחרש ואזני דמקלל חזירו בלאו אם כן למה פרט לן חרש לכבוד קרא סתם לא תקלל רעך ולא ננטרך ללמוד מאזני ומירנו דאם כן הוה

כז (ה) אסור לקצץ הדיין וכו'. נפרק ארבע מיתות (דף ס"ו). כז (ה) (א) אסור לקצץ הדיין והמקצץ עובר בלאו שנאמר אסיקנא דאפילו לרבי עקיבא דהאי אלהים קודש הוא והוא אוהרה למצרך את השם יליף נמי דין מדלא כתיב לא תקל אלא כתיב לא תקלל שתי קללות נמשמע ואלהים נמי שתי לשונות יש זו הילכך לא תקלל דרשינן אחרוניו: ומה שכתב וכ"ז המקצץ אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקצץ חרש. הכי איתא סוף פרק שבעת העדות (לו.) אלא דהמוספות לשם (ד"ה מקלל) כתיב דמחרש ומאזני אמת אלא שלא חש כחן להאריך עכ"ל. ורמזים לומר דמחרש לחודיה לא אמי צננין אב דאיכא למיפרך שכן חרישמו גרמה לו ומאזני לחודיה לא אמי שכן הוקש כבודו לכבוד המקום אבל כמה הנד אמי שפיר דליכא למיפרך מה להלך השהו שכן משוים דפריך נפרק ארבע מיתות על דין וחרש ונשיא דאזני אינו משונה עכ"ל. ואיכא למידק אמה שכתב רבינו דנפקא לן מחרש ופרט לן מחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע וכו' שזה היפך הגמרא (סנהדרין ס) דקאמר שכן חרישמו גרמה לו וכן יש להקשות אדברי הרמב"ם שממנו לקח רבינו לשון זה שכתב כאן. וי"ל דהרמב"ם ורבינו קשיא להו דלפי האמת דנפקא לן מחרש ואזני דמקלל חזירו בלאו אם כן למה פרט לן חרש לכבוד קרא סתם לא תקלל רעך ולא ננטרך ללמוד מאזני ומירנו דאם כן הוה

סימן כז

פרטי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] המקלל דיין או אחד מישראל אפילו קלל את הישן חייב: [ב] המקלל את המת פטור: [ג] המקלל עצמו חייב: [ד] אינו חייב עד שיקלל בשם או בכינוי: [ה] המקלל בכל לשון חייב: [ו] אם אמר ארור הוי קללה: [ז] המחרף את חבירו מה עונשו: [ח] המקלל את חבירו והלה מחל לו: [ט] מי שנחתיב גידוי מפני שהפקיר בבית דין ורצו בית דין למחול על כבודם:

(א) אסור לקלל הדיין ב והמקללו עובר בלאו שנאמר אלהים לא תקלל. וכן המקלל כל אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקלל חרש ה ופרט לן בחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע ואינו מצטער וכל שכן השומע שהוא מצטער ב בקללתו לוקין עליו. כתב הרמב"ם ז"ל המקלל את הישן חייב כי לא גרע מחרש: (ב) המקלל את המת פטור: (ג) אסור ואפילו המקלל עצמו חייב שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד: (ד) ואינו חייב בכל אלו עד שיקלל בשם או באחד מהכנויים: (ה) וכיון שמקלל בכנוי חייב אם כן המקלל בכל לשון חייב שהשמות שקוראין הגוים להקדוש

כז (ה) אסור לקצץ הדיין והמקצץ עובר בלאו שנאמר אסיקנא דאפילו לרבי עקיבא דהאי אלהים קודש הוא והוא אוהרה למצרך את השם יליף נמי דין מדלא כתיב לא תקל אלא כתיב לא תקלל שתי קללות נמשמע ואלהים נמי שתי לשונות יש זו הילכך לא תקלל דרשינן אחרוניו: ומה שכתב וכ"ז המקצץ אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקצץ חרש. הכי איתא סוף פרק שבעת העדות (לו.) אלא דהמוספות לשם (ד"ה מקלל) כתיב דמחרש ומאזני אמת אלא שלא חש כחן להאריך עכ"ל. ורמזים לומר דמחרש לחודיה לא אמי צננין אב דאיכא למיפרך שכן חרישמו גרמה לו ומאזני לחודיה לא אמי שכן הוקש כבודו לכבוד המקום אבל כמה הנד אמי שפיר דליכא למיפרך מה להלך השהו שכן משוים דפריך נפרק ארבע מיתות על דין וחרש ונשיא דאזני אינו משונה עכ"ל. ואיכא למידק אמה שכתב רבינו דנפקא לן מחרש ופרט לן מחרש להשמיענו שאף על פי שאינו שומע וכו' שזה היפך הגמרא (סנהדרין ס) דקאמר שכן חרישמו גרמה לו וכן יש להקשות אדברי הרמב"ם שממנו לקח רבינו לשון זה שכתב כאן. וי"ל דהרמב"ם ורבינו קשיא להו דלפי האמת דנפקא לן מחרש ואזני דמקלל חזירו בלאו אם כן למה פרט לן חרש לכבוד קרא סתם לא תקלל רעך ולא ננטרך ללמוד מאזני ומירנו דאם כן הוה

(ב) המקלל את המת פטור. כ"כ הרמב"ם נפרק הנזכר (ה"ב) ונראה שטעמו מדאנטרין למילף נפרק הנחנקין (סנהדרין פה): דמייב על קללת אזני ואינו לאחר מיתה אלא דנשאר כל אדם פטור וצמ"ג (לאון ר"א סה ע"ד) כתב דאיתא במורה כהניס (קדושים פרשתא ד אום יג) מה חרש מיוחד שהוא צמיס אף כל שהוא צמיס יא המקלל את המת שהוא פטור:

(ג) אסור ואפילו המקצץ עצמו חייב שנאמר (דברים ד ט) השמר לך ושמור נפשך מאד. משנה בסוף פרק שבעת העדות (לה) ח:

(ד) ואינו חייב בכ"ז אלו עד שיקצץ בשם או באחד מן הכנויים. כ"כ הרמב"ם נפכ"ו מהלכות סנהדרין (ה"ג) וטעמו מדתן בסוף פרק שבעת העדות (ס) המקלל עצמו וחזירו כולן פירוש בכל הכנויים עובר בלא מעשה ומשמע דכל שאינו צמס או צמינו אינו עובר בלא מעשה ומיניה ילפינן לדין. והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם אמר אברהם אינו לוקה אלא צמס המיוחד:

(ה) ומ"ש וכיון שמקצץ בכנוי חייב אם כן המקצץ בכ"ז לשון חייב שהשמות שהגוים קוראין בהם להקדוש ברוך הוא הם בכ"ז הכנויים. כ"כ הרמב"ם נפכ"ו מהלכות סנהדרין (ס):

הגהות והערות

דהחרש נותן צרתו אל לבו ומיצר על שפלותו, אי"כ י"ל דוקא במי שמצטער ע"ז, לאפקי קטן שאינו נכלם. אמנם קשה אי"כ מקלל שלא בפניו יפטר, ופשיטא שחייב דלא גרע מחרש, וא"כ הוא הדין קטן שאינו נכלם כו'. ומ"ש הב"י דיליף מבושת תמוה, דהא מקלל עצמו עובר בלאו אף דמותו לבייש את עצמו כו': וצ"גירסת הסוד נראה דבכל קטן ואפילו כל שהוא חייב על קללתו, ויל"ע בקטן קודם שלשים יום ולא דבענין אס כלו לו חרשיו אם פטור על קללתו דומיא דיוצא ליהרג משום דרענין במקוים שבעמך וליתא, עיין סנהדרין פה ע"א, או אפשר כיון דהוי אב"כ איגלאי למפרע והוא מקוים, ומ"מ יל"ע בקללו ואכלו ארי, עיין שבת קלו ע"א (ע"פ קונט) תשובה מיראה להגאון האדר"ת י"ם תרטו ע"מ מ-מג, ועי"ש: ח עיין ספר המצוות לרס"ג בביאור הגר"פ פערלא לית מז-מח:

כח] בש"ע סעיף ד כתב המחבר דחייב לשלם לו כל מה שהפסידו יותר, ואף שלא קבל עליו כל אונסא דמתילידי, ועיין שער משפט ס"ק ב: כז א] עיין בני שמואל וחדושי רבינו העשיל: ב] עיין תומים ס"ק ב דהיינו הסמוך, אבל שאינו סמוך לא, ועי"ש שהסביר לשון הטור: ג] כתב "חייב" ולא "לוקה", ועיין אור שמח: ד] עיין לח"מ הלכות ממרים פ"ה ה"ד: ד*] יל"ע מדוע לא תירץ כבסימן שלח ס"ח דנפ"מ ללוקה ואינו משלם: ה] עיין כס"מ הלכות ממרים פ"ה ה"ד: ו] תיבות "וכל שכן השומע שהוא מצטער" ליתא ברוב כתיביו, וכן ברמב"ם ליתא: ז] לפנינו ברמב"ם הנוסח ויראה לי שהמקלל כו'. וק"ל מאי רבותא והיכן מציוו דחרש עדיף מקטן דבעינן לחרש הוא הדין קטן. ותו ק"ל מ"ש קטן "הנכלם" דמאי שנא דוקא נכלם הרי בכל אופן לא גרע מחרש. אך לפי מ"ש רש"י סנהדרין סו ע"א באומללים שבעמך כו'

סימן כ"ו

שלא לדון בדיני עכו"ם

ובו ד' טעמים

א (א) אסור לדון בפני דיני גוים (ב) ובערכאות שלהם (פירוש מושב הקבוע לשרים לדון בו) (ג) אפילו בדין שדנים כדיני ישראל ואפילו נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף (ד) והרים יד בתורת מרע"ה.

הגה י"ש צד צד דין לנדומו ולהחרימו עד שיסלק יד גוים מעל חצרו, וכן מחרימין המחזיק צד ההולך לפני גוים, ואפילו אינו דן לפני גוים (ה) רק שכופהו ע"י גוים שיעמוד עמו לדין ישראל ראוי לתתו על העמוד וע"ל סי' שפ"ח, ימי שהלך בערכאות של גוים ונתחייב בדיניהם ואח"כ חזר ותנעו לפני דיני ישראל יש אומרים שאין נוקקין לו י"ש אומרים דנוקקין לו "אם לא [א] שגרם הפסד לצעל דינו לפני גוים [ב] (א) והסגרה ראשונה נ"ל עיקר.

ב היתה יד הגוים תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להציל ממנו בדיני ישראל יתבענו לדיני ישראל תחלה (א) אם לא רצה לבוא (ב) נוטל רשות מבית דין [ג] ומציל בדיני גוים מיד בעל דינו.

הגה י"ש רשום לצי"ח לדין לפני גוים (א) ולהעיד שזה חייב לזה, וכל זה דוקא כשאינו רוצה להיות צי"ח דין אבל בלאו הכי אסור לצי"ח דין להרשות לדון לפני גוים.

ג המקבל עליו בקנין לידון עם חבירו לפני הגוים (א) אינו כלום ואסור לידון בפניהם ואם קבל עליו שאם לא ילך בפניהם יהיה עליו כך וכך לעניינם אסור לילך לדון עמו לפני גוים (ב) וחייב ליתן מה שקיבל עליו לעניינם

ציונים ומקורות כ"ו א. ומבין פסגה משפטים שמות כ"ג א. ב. רמב"ם סוף סנהדרין פכ"ו ה"ו. ג. מהרי"ק שו"ת קנ"ד. ד"מ א. ד. ריב"ש סימן קצ"ב ד"מ א. ה. מרדכי פסק הגהל שגה ב"ק סימן קצ"ה. ד"מ א. ו. מהרי"ק שו"ת קנ"ד ד"מ א. ז. מרדכי שם ב"ק סימן קצ"ה. ד"מ א. ח. מהר"ם מירון ב"מ קצ"ד. ד"מ א. ו. עיין צ"ח. ט. עגל המדומה שער סיב חלק א' סימן ג' בשם רב שירא גאון. ד"מ א. י. מהרי"ק שו"ת א' ד"מ א.

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

כ"ו [א] שגרם הפסד. עיין צנימוקי מהר"ם מריזבורק דמיירי שמתנו צדד חללות בדיני אומות העולם, וכבר הענישוהו העכו"ם לתת קנס, לכן אין דנין אותו פעם שנית בדיני ישראל. ולזה כתב הסמ"ע סק"ו דהוא הדין בדיני ממונות וכבר שילם וכו', דכיון שכבר נעשה מעשה על פי העכו"ם אין דנין אותו שנית. [ב] והסברא הראשונה נ"ל עיקר. בחומים [סק"ב] כתב שני טעמים, א' דהוי קניבל עליו קרוב או פסול דאינו יכול לחזור בו אחר גמר דין. ב' משום קנס, שהלך לפני עכו"ם. ונפקא מיניה צ"ח שני הטעמים, דלמעט הא' אם נתחייב המוצע מחמת שוחד שנתן שכנגדו לעוות המשפט, נוקקין לו, דהא בקרוב או פסול אפילו טעו חזר הדין. ולמעט הכי משום קנס, שוב אין נוקקין לו. ומדמסתמו הפוסקים משמע דהעיקר כטעם הכי, ולעולם אין צ"ח נוקקין לו, אבל אם הצעל דין בעצמו יודע שחייב לו על פי דין תורה, ודאי דלרדך לשלם לו, ואפילו אם הוא מוספק נרדך לדון לפני דיני ישראל שלא יהיה ספק גול תחת ידו.

הטעמים דאין נוקקין למי שהלך לערכאות והניח ביניהם

[ג] ומצ"ל בדיני עכו"ם. עיין סמ"ע סק"ה שנתנין לו רשות להוציא שנו ולא ששעכו"ם יכפוהו לעשות וכו'. ונראה דמיירי באופן שידוע החוב לדיני ישראל, כגון במלוה בשטר וכיוצא, דבמלוה על פה אי אפשר לדיני ישראל ליתן לו רשות להוציא דאימר אינו חייב לו כל כך, רק משמתין אותו כשאינו רוצה לנצל, וכן מוכח מהב"י [ס"ג] שכתב כשאנו יכול להוציא ממנו על פי אדרכתא, משמע שידוע שחייב לו כבר, וכן מוכח מהדרישה סימן ב' שכתב וזה לשונו, שאם היה העכו"ם אומרים לישראל מן ממון זה לישראל חנך שאתה חייב לו על פי הדין וכו', ולמירון הראשון אף זה אסור, ולמירון שני שם אינו מותר רק בכהאי גוונא.

האופן שחצ"ל בדיני עכו"ם

משפט הכהנים - חידושים

(א) אסור לדון. ואפילו במקום דעביד אינש דינא לנפשיה מכל מקום אסור לעשותו על ידי עכו"ם. סמ"ע [סק"א] בשם רמ"א סימן ד' סעיף א'.

(ב) ובערכאות. ונהגו לכונף בדיני מסיים וארנוניות ע"י גוים, מהרי"ק שו"ת א' [אור"ח אורים סק"ב].

(ג) אפילו בדין שדנים כדיני ישראל. דכתב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עכו"ם, משמע אפילו אלה משפטים שהוא דין ישראל. [אור"ח אורים סק"ג מסמ"ע סק"ב].

(ד) והרים יד בתורת משה. משום דמראה כאילו תורת משה אינה אמת חס ושלום ואין בידו להוציא הדין לאור השמש, ולכן הולך לפני עכו"ם שבקיאם בטוב דתי המלכות המוטבע על פי שכל אנושי. [אור"ח אורים סק"ד מסמ"ע סק"ד].

(ה) רק שכופהו ע"י ירי גוים. היינו בלי רשות בית דין. אבל אם הלך לבית דין וטען שהוא אלם, מבואר לקמן [סעיף ב'] שבית דין נותנין לו רשות ופשוט. סמ"ע [סק"ה] אור"ח אורים סק"ה.

(ו) וסברא ראשונה נ"ל עיקר. ועיין ביאורים סק"ב דאפילו נתחייב מחמת ששכנגדו נתן שוחד לעוות המשפט, אפילו הכי אין נוקקין. אמנם אם הבעל דין יודע בעצמו שחייב לו צריך להחזיר לו.

(ז) אם לא רצה לבוא. היינו שמכורר לנו ע"י שני עדים, דבהוצאת ממון בעינן שני עדים. אור"ח אורים סק"ז.

(ח) נוטל רשות מבית דין ומצ"ל. ועיין ביאורים סק"ג דדוקא שהבית דין יודעים שחייב על פי דין כגון שיש לו שטר וכיוצא בו, אבל אם אין הבית דין יודעים שחייב לו, כגון במלוה על פה, אין הבית דין נותנים לו רשות, רק לכפותו על ידי עכו"ם לדון לפני ישראל.

(ט) ולהעיד שזה חייב. כתב רב שרירא [גאון] אפילו נגזל גוי והגזלן ישראל מותרים להעיד הואיל והם שנים, והדין דין אמת. סמ"ע [סק"ט]. אם לא שידוע שמקבלים שוחד, דאז יש לחוש שיפריצו על המדה לקונסו בהוצאות, כי שוחד יעור, ואסור להעיד.

אור"ח אורים סק"ט.

(י) אינו כלום ואסור לדוקא אם אין להמלוה זכות בזה לא חל על זה הקנין, רהוה ליה קנין דברים, אבל אם יש למלוה זכות אין בידו כח לחזור בו, דהקנין חל על נכסיו שנשתעבדו, לא על אותו זכות שקיבל עליו לדון לפני דיני עכו"ם, ודיני ישראל ידונו זכות בזה. סמ"ע [סק"י]. ועיין לקמן סימן ס"א. [נכסמ"ע שם סק"ד].

(יא) וחייב ליתן. ואף שהיה לעבור על התורה, מכל מקום הנדרים חלים באופן הוה. סמ"ע [סק"יב].